

Merce Cunningham Dance Company, New York

Programma I

27 mei 1982, Rotterdam, Schouwburg, 20.15 uur

Programma II

28 mei 1982, Rotterdam, Schouwburg, 20.15 uur

31 mei 1982, Amsterdam, Theater Carré, 20.15 uur

Programma III

30 mei 1982, Amsterdam, Theater Carré, 20.15 uur

Merce Cunningham (1919) is minstens even belangrijk geweest voor de ontwikkeling van de moderne dans als **Martha Graham** (1894).

Graham kan worden beschouwd als de belangrijkste grondlegster van de moderne dans, doordat zij in de jaren dertig en veertig een bewegingstechniek ontwikkelde, en indringende choreografieën maakte over persoonlijke emoties en dramatische verhalen.

Cunningham was danser in de **Martha Graham Dance Company** van 1939 tot 1945, maar verwierp haar psychologische benadering in de choreografieën, die hij vanaf 1942 voor zichzelf en vanaf 1953 voor zijn dansgroep maakte. Door zijn nieuwe benadering is Cunningham sinds de jaren vijftig de invloedrijkste choreograaf van de Amerikaanse avant-garde dans.

Cunningham breekt met de traditie binnen de moderne dans, een emotie, verhaal, karakter, stemming of thema als uitgangspunt voor een choreografie te nemen. Uitsluitend beweging is onderwerp van zijn composities, beweging in ruimte en tijd. Abstracte beweging of dans-om-de-dans, is overigens ook het uitgangspunt van andere choreografen, zoals bijvoorbeeld **George Balanchine**.

Cunningham gaat evenwel verder in de dans-om-de-dans opvatting door ook traditionele bewegingsstructuren en traditionele banden met muziek te verwerpen.

Elke beweging kan door elke beweging worden gevolgd, binnen de anatomische mogelijkheden van de dansers. Door dit uitgangspunt hebben de bewegingen geen logisch verband, is er geen thematische ontwikkeling binnen de opeenvolging van bewegingen en hebben de choreografieën een verbrokken karakter. Ook zijn alle plaatsen van de toneelruimte even belangrijk, waardoor de bewegingen gedecentraliseerd zijn: ze kunnen op verschillende plekken tegelijk plaatsvinden, niet vanzelfsprekend in of rond het midden van het toneel, en niet speciaal gericht naar het publiek. Het enige verband tussen muziek en dans is de gelijktijdige uitvoering. In tegenstelling tot muziekballetten wordt in een choreografie van Cunningham de muziek als basis voor de structuur verworpen. Muziek en dans functioneren en bestaan volledig onafhankelijk van elkaar; de ritmen van de bewegingen komen vanuit de dansers zelf, en worden niet beïnvloed door de muzikale ritmen.

Ook de decors worden niet ondergeschikt gemaakt aan de choreografie. Zolang de ontwerpen het dansen niet belemmeren zijn de kunstenaars vrij te maken wat ze willen. Omdat het decor de structuur van de dans in het verleden

niet zo sterk heeft beheerst als de muziek, heeft dit minder schokkende gevolgen dan men in eerste instantie zou verwachten. De drie elementen van een choreografie, dans, muziek en beeldende kunst, komen voor een première als zelfstandige, autonome kunststukken bij elkaar; de gelijktijdige uitvoering maakt hen tot een geheel.

Het is opvallend dat de idee om genoemde elementen van de choreografie onafhankelijk van elkaar te houden, ontwikkeld is in samenwerking met componisten en beeldende kunstenaars. Vooral de componist **John Cage** (1912) heeft Cunninghams ideeën over dans sterk beïnvloed. Vanaf 1942 hebben ze voortdurend samengewerkt.

John Cage had al geëxperimenteerd met toevalsmethoden bij het componeren, toen Cunningham in 1951 deze toepaste op een choreografie; hij gooide een munt op om de volgorde van de onderdelen van de dans te bepalen. Sindsdien gebruikte hij in verschillende stadia van het creatieve proces het toeval voor het nemen van beslissingen over lengte, snelheid, volgorde, richting en ritme van bewegingen, over het aantal herhalingen en pauzes, aantal dansers, plaatsing in de ruimte, enz. Het doel hiervan is zich te bevrijden van de beperkingen van eigen smaak en verbeelding, en van gewoonten van dansers. De choreografische mogelijkheden worden door toevalsmethoden enorm vergroot, tot het onmogelijke zelfs. De dansen zijn soms zo moeilijk dat ze maanden van voorbereiding vragen.

De idee van Cage en Cunningham dat alles op alles kan volgen is ontleend aan het **Zen-Boeddhisme** dat in de jaren vijftig en zestig veel invloed heeft gehad in de Verenigde Staten. Beiden maken bij hun toevalsmanipulaties vaak gebruik van I-Tjing, *Het Boek der Veranderingen*. Van het toeval wordt meestal alleen bij het maken van een compositie gebruik gemaakt; daarna wordt de choreografie vastgelegd en zo zorgvuldig mogelijk uitgevoerd. Als het toeval wel in de voorstelling wordt gebruikt, hebben de dansers uitsluitend keuze-mogelijkheden uit choreografisch materiaal dat Cunningham voor het stuk in kwestie gemaakt heeft. Cunningham heeft nooit met improvisatie — een heel ander gebruik van toeval — gewerkt. Hij bepaalt altijd zelf van te voren een aantal mogelijkheden en laat daarna het lot of, soms ook, de dansers zelf beslissingen nemen.

Zoals Cage muziek ontdekte in dagelijkse geluiden, zo ontdekte Cunningham dans in dagelijkse bewegingen. De stijl van Cunningham is een heel persoonlijke combinatie van elementen uit dagelijkse bewegingen, de academische ballettechniek en de Graham-techniek, met nadruk op lange lijnen, snelheid en elevatie. Zijn stijl is in tegenstelling tot de Graham-techniek niet vastgelegd in een serie gecodeerde oefeningen, maar verkeert in een voortdurende staat van ontwikkeling. Er wordt meestal niet met muziek, maar met een stopwatch getraind en gerepeteerd.

Behalve met Cage heeft Cunningham met hedendaagse

componisten als David Tudor, Earle Brown, Christian Wolff en Morton Feldman samengewerkt. Vaste ontwerper van de groep was jarenlang Robert Rauschenberg, en later Jasper Johns, inmiddels opgevolgd door Mark Lancaster. Andere ontwerpers met wie Cunningham heeft gewerkt zijn onder anderen Andy Warhol, Marcel Duchamp, Frank Stella, Remy Charlip en Robert Morris.

In 1964 begon Cunningham met wat hij **Events** noemde: collages van fragmenten uit het repertoire, soms aangevuld met een nieuw fragment, en aangepast aan een omgeving zoals een museum, kunstgalerie, gymnastieklokaal, plein of een basketbalveldje; de Events worden altijd zonder pauze uitgevoerd. Sinds 1974 maakt Cunningham bovendien regelmatig video-choreografieën in samenwerking met de filmer Charles Atlas.

Cunningham geeft veel les: de Cunningham Studio in New York is een centrum voor moderne dans. De belangrijkste dansers die met hem gewerkt hebben zijn Carolyn Brown, Viola Farber, Paul Taylor, Douglas Dunn, Steve Paxton en Gus Solomons.

Sinds 1953 heeft Cunningham ruim 75 choreografieën gemaakt. Hoewel hij nu tot het kunst-establishment behoort en een vaste plaats inneemt in de dansgeschiedenis brengt hij nieuwe publieken nog steeds in verwarring. Er hangt echter geen zweem van mysterie om zijn danskunst; zijn werk vraagt van de toeschouwer de bereidheid zijn vertrouwde opvattingen over wat dans is los te laten. Het vraagt eenvoudigheid om kijken; kijken naar verschuivende relaties tussen dansers of groepen, naar de manier waarop de ruimte voortdurend anders wordt gebruikt, naar een bewegingsmotief dat van de ene danser naar de ander gaat, naar sculpturen van groepen die ontstaan en weer verdwijnen, naar verschuivingen in intensiteit, snelheid en ritme.

Nancy de Wilde

in het kader van Rotterdam-New York, een internationale dansweek, georganiseerd door de Dienst Gemeentelijke Kunstgebouwen Rotterdam, in samenwerking met het Holland Festival.

Artistiek leider en choreograaf

Merce Cunningham

Muzikaal adviseur

John Cage

Artistiek adviseur

Mark Lancaster

Produktieleider

Charles Atlas

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Merce Cunningham, Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg,

Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Susan Quinn, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker
Variabel ensemble bestaande uit
Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Tudor, John Cage
Zakelijk leider
Art Becofsky
Voorstellingsleider
Martin S. Cabot
Assistent voorstellingsleider
Steven Aberg
Kleedster
Suzanne Gallo
Geluidsadviseur
David Meschter
Assistente zakelijk leider
Therese Barbanel
Europese organisatie
Artservice International, Parijs

Merce Cunningham Dance Foundation, Inc. Directeur
Art Becofsky

Merce Cunningham Studio. Organisator: Michael Bloom

Het is niet toegestaan om te fotograferen, te filmen of bandopnamen te maken.

It is strictly prohibited to take photographs and to make films or tapes.

Programma I

27 mei 1982, Rotterdam, Schouwburg, 20.15 uur

Fielding Sixes (1980)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

John Cage, Improvisation IV

Musici

Paddy Glackin en Matt Molloy maakten de cassette recordings die John Cage als materiaal voor Improvisation IV gebruikte.

Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Tudor en John Cage voeren de muziek uit.

John Fullerman ontwierp middelen om de snelheid van de machines te veranderen.

Ontwerp

Monika Fullerman

Belichting

Charles Atlas

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker

Pauze

Channels/Inserts (1981)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

David Tudor, Phonemes

Musicus

David Tudor

Ontwerp en belichting

Charles Atlas

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Susan Emery,
Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg,
Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff,
Joseph Lennon, Susan Quinn, Rob Remley,
Robert Swinston, Megan Walker

Deze dans is oorspronkelijk als een film-dans gechoreografeerd en gefilmd onder leiding van Charles Atlas in de Cunningham Studio in Westbeth in januari 1981. Deze versie is voor het theater bewerkt.

Pauze

Roadrunners (1979)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

Yasunao Tone, Geography and Music

Musicus

Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Tudor, John Cage

Ontwerp en belichting

Mark Lancaster

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Merce Cunningham,
Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good,
Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar,
Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Susan Quinn, Rob Remley,
Robert Swinston, Megan Walker

Programma II

28 mei 1982, Rotterdam, Schouwburg, 20.15 uur

31 mei 1982, Amsterdam, Theater Carré, 20.15 uur

10's With Shoes (1981)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

Martin Kalve, All Happy Workers Babies and Dogs

Musicus

Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Tudor

Ontwerp en belichting

Mark Lancaster

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Alan Good,
Neil Greenberg, Chris Komar, Joseph Lennon,
Susan Quinn

De titel slaat op de frasering van deze dans, die oorspronkelijk in 10 was.

Pauze

Trails (1982)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

John Cage, Instances of Silence

Musicus

Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Meschter,
David Tudor

Ontwerp

Mark Lancaster

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Lise Friedman, Alan Good,
Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar,
Joseph Lennon, Robert Swinston, Megan Walker

Pauze

Duets (1980)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

John Cage, Improvisation III (Duets)

Musicus

Peadar en Mel Mercier maakten de cassette recordings die John Cage als materiaal voor Improvisation III (Duets) gebruikte.

Martin Kalve, Takehisa Kosugi en David Tudor voeren de muziek uit.

Ontwerp en belichting

Mark Lancaster

Dansers

Susan Emery, Rob Remley, Megan Walker, Alan Good,
Catherine Kerr, Merce Cunningham, Judy Lazaroff,
Chris Komar, Lise Friedman, Joseph Lennon,
Louise Burns, Neil Greenberg

Pauze

Gallopage (1981)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

Takehisa Kosugi, Cycles

Musicus

Takehisa Kosugi

Ontwerp en belichting

Mark Lancaster

- Street Fair
- 29 Looks with Poses
- Chess Game and the Bedridden Hop
- L'Amour and the Bounce Dance
- Gallop

Dansers

Merce Cunningham, Susan Emery, Lise Friedman, Catherine Kerr, Judy Lazaroff, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker

Programma III

30 mei 1982, Amsterdam, Theater Carré, 20.15 uur

Fielding Sixes (1980)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

John Cage, Improvisation IV

Musicus

Paddy Glackin en Matt Molloy maakten de cassette recordings die John Cage als materiaal voor Improvisation IV gebruikte.

Martin Kalve, Takehisa Kosugi en David Tudor voeren de muziek uit.

John Fulleman ontwierp middelen om de snelheid van de machine te veranderen.

Ontwerp

Monika Fulleman

Belichting

Charles Atlas

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker

Pauze

Locale (1979)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

Takehisa Kosugi, Interspersion

Musicus

Martin Kalve, Takehisa Kosugi

Ontwerp en belichting

Charles Atlas

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Susan Quinn, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker

Dit is een theater-versie van een stuk dat oorspronkelijk voor film is gemaakt. De film werd onder leiding van Charles Atlas opgenomen in de Cunningham Studio in Westbeth in januari 1979.

Pauze

Roadrunners (1979)

Choreografie

Merce Cunningham

Muziek

Yasunao Tone, Geography and Music

Musicus

Martin Kalve, Takehisa Kosugi, David Tudor

Ontwerp en belichting

Mark Lancaster

Dansers

Louise Burns, Ellen Cornfield, Merce Cunningham, Susan Emery, Lise Friedman, Alan Good, Neil Greenberg, Catherine Kerr, Chris Komar, Judy Lazaroff, Joseph Lennon, Susan Quinn, Rob Remley, Robert Swinston, Megan Walker

Programmapockets

De International Theatre Bookshop maakte, samen met het Holland Festival drie programmapockets onder de titels 'Op zoek naar Mozart', 'Pina Bausch' en 'Italiaans Theater'.

Elk boekje bevat een opbergvakje met vier ansichtkaarten en ruimte voor losse informatie. Zo kunnen recensies, foto's en artikelen over de voorstellingen, met de uitgebreide programmatoeelichtingen bewaard blijven.

De prijs bedraagt f 6,—.

Samenvallend met het Latijns Amerika project verschijnt een publicatie van Rense Royaards over het toneel in Midden en Zuid Amerika. Verkrijgbaar à f 7,—.

De boekjes zijn te koop bij het Holland Festival, aan de

theaters op de avond van de voorstelling en bij de International Theatre Bookshop.

Lees ook de Holland Festival bijlage van NRC Handelsblad. Achtergronden en hoogtepunten uit het programma plus vele interviews. Gratis verkrijgbaar in de theaters en concertzalen.